

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 393

Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego

Redaktorzy naukowi
Małgorzata Markowska
Dariusz Głuszczyk
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-511-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Andrzej Prusek: Terytorialny aspekt rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej a polityka spójności.....	11
Alla Melnyk, Viktoriia Adamyk: Ubóstwo w regionach Ukrainy: przyczyny i skutki	19
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski, Marek Sobolewski: Klasyfikacja dynamiczna regionów Unii Europejskiej szczebla NUTS 2 z uwagi na wrażliwość na kryzys ekonomiczny (obszar: zmiany w gospodarce).....	32
Krzysztof Malik, Karina Bedrunka: Efektywność strategiczna i alokacyjna polityki rozwoju regionu.....	45
Małgorzata Markowska: Ocena wrażliwości na kryzys gospodarstw domowych w unijnych regionach – analiza przestrzenno-czasowa	53
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Wpływ globalnego kryzysu na procesy konwergencji gospodarczej krajów Europy Środkowo-Wschodniej.....	67
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Praktyki innowacyjne we współczesnej organizacji – uwarunkowania i tendencje.....	75
Beata Bal-Domańska: Propozycja poszerzonej miary bezrobocia	83
Waldemar A. Gorzým-Wilkowski: Województwo lubelskie – granica w polityce intraregionalnej a granice polityki intraregionalnej.....	93
Jakub Hadyński: Regionalny kontekst strategii Europa 2020 w Unii Europejskiej.....	102
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych jako czynnik rozwoju regionu turystycznego.....	111
Maja Kiba-Janiak, Tomasz Kołakowski: Dynamika i kierunki rozwoju inwestycji firm japońskich w województwie dolnośląskim	120
Iwona Maria Ładysz: Bezpieczeństwo ekonomiczne województwa dolnośląskiego a możliwości jego długookresowego rozwoju.....	133
Marek Obrębalski: Kontrakt terytorialny jako instrument wsparcia rozwoju regionalnego	142
Dorota Rynio: Strategiczne programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego integrujących się regionów w Polsce	154
Aleksandra Zygmunt: Poziom nakładów na B+R w Polsce na tle pozostałych państw Unii Europejskiej.....	163

Roman Sobczak: Ocena zależności między zasobami ludzkimi dla nauki i techniki a poziomem PKB <i>per capita</i> państw Unii Europejskiej.....	172
Justyna Zygmunt: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionalnego na przykładzie województwa opolskiego.....	184
Joanna Augustyniak: Rola i znaczenie państwowych wyższych szkół zawodowych w procesie rozwoju regionu	193
Tomasz Madras: Niedobór infrastruktury transportu lotniczego jako bariera rozwoju gospodarczego regionów	202

Summaries

Andrzej Prusek: Territorial aspect of regional development in the European Union vs. cohesion policy.....	11
Alla Melnyk, Viktoriia Adamyk: Poverty in the regions of Ukraine: causes and consequences	19
Małgorzata Markowska, Danuta Strahl, Andrzej Sokolowski, Marek Sobolewski: Dynamic classification of the EU NUTS 2 regions in terms of vulnerability to economic crisis (area: changes in economy).....	32
Krzysztof Malik, Karina Bedrunka: Strategic and allocation efficiency of regional development policy.....	45
Małgorzata Markowska: The assesment of vulnerability to economic crisis in EU regions households – spatio-temporal analysis.....	53
Anna Malina, Dorota Mierzwa: The impact of the global crisis on the processes of economic convergence in the countries of Central and Eastern Europe (CEE).....	67
Małgorzata Golińska-Pieszyńska: Innovative practices in a contemporary organization – opportunities and tendencies	75
Beata Bal-Domańska: The proposal of extended unemployment measure	83
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Lublin Voivodeship – the border in intra-regional policy vs. limits of the intraregional policy	93
Jakub Hadyński: Regional dimension of the Europe 2020 strategy in the European Union	102
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Innovation of tourist enterprises as an incentive for tourist region development	111
Maja Kiba-Janiak, Tomasz Kolakowski: Investments of Japanese companies in the Lower Silesian Voivodeship – dynamics and directions of development	120
Iwona Maria Ładysz: Economic security of the Lower Silesian Voivodeship and capabilities of its long-term development.....	133
Marek Obrebalski: Territorial contract as an instrument of supporting of regional development.....	142

Dorota Rynio: Socio-economic development strategic programming of integrating regions in Poland	154
Aleksandra Zygmunt: The R&D expenditure level in Poland in comparison with other European Union countries	163
Roman Sobczak: The assessment of dependence between human resources in science and technology and GDP <i>per capita</i> level of the European Union countries.....	172
Justyna Zygmunt: Entrepreneurship as a factor of regional development on the example of Opolskie Voivodeship	184
Joanna Augustyniak: The role and importance of professional higher education in the development process of the region	193
Tomasz Madras: Deficiency of air transport infrastructure as a barrier to regional economic development	202

Andrzej Prusek

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
e-mail: pruseka@uek.krakow.pl

TERYTORYALNY ASPEKT ROZWOJU REGIONALNEGO W UNII EUROPEJSKIEJ A POLITYKA SPÓJNOŚCI

TERRITORIAL ASPECT OF REGIONAL DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN UNION VS. COHESION POLICY

DOI: 10.15611/pn.2015.393.01

Streszczenie: W artykule wykazano istniejące sprzeczności między celem głównym europejskiej polityki spójności, jakim jest dążenie do wyrównywania poziomu rozwoju unijnych regionów, a terytorialnym paradygmatem rozwoju regionalnego preferującym regiony rozwinięte o dużym endogenicznym potencjale innowacyjnym. Określono także znaczenie europejskiej polityki spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej jako ważnego instrumentu wspierania rozwoju unijnych regionów rozwijających się.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, polityka spójności, terytorialny paradygmat rozwoju, nowa pokryzysowa polityka regionalna.

Summary: The main objective of this paper is to demonstrate the existing conflict between the main objective of the European cohesion policy, which is: striving to equalize the level of development of EU regions and territorial development paradigm that favours developed regions with high endogenous innovative potential. The second objective of this paper is to determine the importance of European cohesion policy consisting of economic, social and territorial cohesion, as an essential instrument to support the EU's developing regions.

Keywords: regional development, cohesion policy, territorial development paradigm, new post crisis regional policy.

1. Wstęp

W artykule wykazano istniejące sprzeczności między celem głównym europejskiej polityki spójności, jakim jest dążenie do wyrównywania poziomu rozwoju unijnych regionów, a terytorialnym paradygmatem rozwoju regionalnego, preferującym regiony rozwinięte o dużym endogenicznym potencjale innowacyjnym, z reguły nie-

będące regionami kohezyjnymi, oraz wskazano zagrożenia dla krajów i regionów słabiej rozwiniętych. Oprócz tego określono znaczenie europejskiej polityki spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej jako ważnego instrumentu wspierania rozwoju unijnych regionów rozwijających się.

2. Cele europejskiej polityki spójności a terytorialny paradygmat rozwoju regionalnego – szanse i zagrożenia

Europejska polityka spójności zmierza do rozwoju europejskich regionów i krajów członkowskich opóźnionych pod względem poziomu rozwoju gospodarczego, społecznego i terytorialnego oraz do zmniejszenia dystansu rozwojowego dzielącego je od średniej unijnej.

Stąd też głównym celem europejskiej polityki spójności jest konwergencja regionów i krajów członkowskich zmierzająca do stworzenia z krajów członkowskich UE spójnego, jednolitego obszaru gospodarczego, społecznego i terytorialnego, charakteryzującego się najwyższym na świecie poziomem innowacyjności, konkurencyjności i efektywności gospodarki, a w konsekwencji najwyższym poziomem rozwoju społecznego [Kudelko, Prusek, Zieliński 2011]. Idea wspólnoty europejskiej opiera się na koncepcji spójności, gdyż warunkuje ona osiągnięcie zrównoważonego i samopodtrzymującego się rozwoju społeczno-ekonomicznego i przestrzennego (*sustainable development*).

Zielona Księga definiuje spójność terytorialną, jako dążenie do zapewnienia harmonijnego rozwoju wszystkich obszarów tak, aby ich mieszkańcy mogli jak najlepiej wykorzystywać charakterystyczne i specyficzne cechy tych obszarów [Zielona Księga 2008]. Różnorodność terytorialna powinna być przekształcana w korzyści wpływające na zrównoważony rozwój Wspólnoty. Wyraziło się to w sformułowaniu w polityce spójności celu III: Europejska Współpraca Terytorialna. Współpraca terytorialna staje się coraz ważniejszym czynnikiem budowania zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej, ponieważ wiele problemów regionalnych ma charakter wspólny, wykraczający poza terytorium poszczególnych jednostek administracyjnych [Jewtuchowicz 2012, s. 26-27].

Polityka rozwoju terytorialnego wymaga zintegrowanego oddziaływania na rozwój regionalny przez wszystkie fundusze Unii Europejskiej, wzmocnienia funkcji miast i obszarów funkcjonalnych i subregionów problemowych oraz uwzględniania różnego typu wyzwań terytorialnych regionów najmniej uprzywilejowanych, wzmacniając tym samym podejście subregionalne i lokalne. Spójność terytorialna nie odrzuca podejścia sektorowego właściwego dla regionalnej polityki przemysłowej i innowacyjnej. Zakłada ono również komplementarność instrumentów twardych i miękkich w ramach różnego typu interwencji publicznych, co znajduje swój najgłębszy wyraz w zintegrowanych inwestycjach terytorialnych. Zakłada się również możliwość terytorializacji interwencji publicznej, czyli dostosowywania jej celów i instrumentów do specyficznych warunków danego terytorium. Tak więc

spójność terytorialna stanowi nowy aspekt polityki spójności stwarzający pewne szanse rozwojowe określonym terytoriom, lecz nie jest punktem zwrotnym w całej polityce spójności [Szlachta, Zaucha 2014, s. 284].

Tak rozumiana spójność terytorialna w Unii Europejskiej jest kompatybilna z pozostałymi celami polityki spójności. Natomiast neoliberalne jej interpretacje muszą budzić zastrzeżenia. Obecna koncepcja spójności terytorialnej i jej interpretacje reprezentują często przedkryzysowe neoliberalne podejście do rozwoju regionalnego. Zakładają one pomoc rozwojową tylko dla konkurencyjnych regionów i metropolii, które charakteryzują się wysokim poziomem innowacyjności i kapitału ludzkiego, sieciowymi powiązaniem gospodarczymi i naukowo-badawczymi oraz rozwiniętym sektorem finansowym. Osłabiają one zarazem szanse rozwoju regionom nieposiadającym endogenicznych potencjałów rozwojowych, a jednocześnie charakteryzującym się niskim poziomem konkurencyjności. Liczą się tylko silne regiony, a nawet tylko ich wyodrębnione części, czyli obszary funkcjonalne, natomiast pozostałe obszary regionów nie mają w tej neoliberalnej koncepcji i polityce rozwoju żadnego znaczenia. Moim zdaniem, tak rozumiany terytorialny paradygmat rozwoju regionalnego nie daje szans rozwoju regionom w krajach UE 12 i południowej Europy, a tym samym może przesądzić o zwiększeniu luki rozwojowej między starymi a nowymi państwami członkowskimi w UE, zamiast ich konwergencji.

Polskie dokumenty planistyczne dotyczące polityki regionalnej, stworzone przez opcję neoliberalną, tj. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 i Krajowy Program Reform z 30 kwietnia 2013 r. proponują następującą strukturę wsparcia publicznego: na 1. cel – konkurencyjność regionów, w tym zwłaszcza metropolii – 63% środków publicznych, na 2. cel – spójność regionalną – 30%, a na 3. cel – sprawność – 7%. Jest to skrajnie neoliberalny sposób finansowania rozwoju regionalnego preferujący najsilniejsze jednostki terytorialne kosztem najsłabszych. Oznacza to z góry założoną polaryzację rozwoju regionalnego w Polsce, a także wzrost tendencji migracyjnych do dużych aglomeracji i za granice kraju.

Jestem przekonany, że ta hierarchia celów rozwoju regionalnego i wsparcia publicznego nie utrzyma się długo i zostanie zasadniczo zmieniona, gdyż w przeciwnym razie pogłębi regionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego i poziomu życia mieszkańców polskich regionów.

Finansowanie rozwoju polskich metropolii ze środków publicznych nie jest po pierwsze możliwe, gdyż polskie finanse publiczne nie są w stanie wygenerować tak dużych środków, po drugie byłoby to bardzo nieefektywne, gdyż nakłady nie przyniosłyby oczekiwanych efektów, a po trzecie byłoby to działanie niedemokratyczne. Stymulowana środkami publicznymi metropolizacja w Polsce nie jest zatem szansą rozwojową, lecz szkodliwą utopią, sprzeczną z regułami gospodarki rynkowej i doświadczeniami światowymi [Prusek 2011a, s. 416-428]. Realnie rzecz biorąc, metropolii nie można wykreować metodami administracyjnymi i finansowaniem jej rozwoju ze środków publicznych. Procesy kreowania metropolii na całym świecie bazowały głównie na endogenicznych działaniach sektora prywatnego, w tym

zwłaszcza światowych korporacji finansowych i gospodarczych, których Polska nie posiada. Dopóki polska gospodarka będzie pełniła funkcje peryferyjne w stosunku do gospodarki światowej, nie mamy szans na stworzenie metropolii w Polsce i dlatego koncepcja metropolizacji Polski jest utopią. Pomoc publiczną należy rozdzielać zgodnie z zasadą jej krańcowej efektywności, która jest znacznie większa w przypadku wspierania rozwoju miast małych i średnich niż dużych aglomeracji. Jest to zgodne z teorią progów rozwojowych miast B. Malisza, która słusznie twierdzi, że przekroczenie każdego progu rozwojowego miast zwiększa koszty rozwoju infrastruktury miejskiej w postępie geometrycznym [Malisz 1984]. Tak więc najdroższy jest rozwój aglomeracji, a wielokrotnie tańszy rozwój miast średnich i małych.

Nowy europejski terytorialny paradygmat polityki spójnościowej i regionalnej zakłada wspieranie rozwoju wszystkich europejskich regionów, a nie tylko kohezyjnych, w warunkach pełnego wykorzystywania ich potencjałów i przewag. Tak więc terytorialny paradygmat rozwoju stoi w wyraźnej sprzeczności z wyrównawczym celem europejskiej polityki regionalnej i spójnościowej. Narusza on interesy krajów i regionów słabiej rozwiniętych, a tym samym spójność Unii Europejskiej.

Rodzi się fundamentalne pytanie, czy uzasadnione jest wykorzystywanie europejskiej polityki spójności jako instrumentu realizacji odmiennych od wyrównawczych celów polityki ekonomicznej UE, tj. podnoszenia jej efektywności, innowacyjności i konkurencyjności na obszarze całej UE, a nie tylko w regionach słabiej rozwiniętych. Uważam, że nie ma to uzasadnienia merytorycznego, lecz głównie egoistyczne, co jednocześnie narusza europejską zasadę solidarności. Cel wyrównawczy jest hierarchicznie wyższy w drzewie celów rozwoju UE, a cele rozwoju dotyczące innowacyjności, konkurencyjności i efektywności gospodarki regionalnej są celami niższego rzędu, czyli środkami do osiągnięcia celu finalnego, czyli dobrobytu społecznego. W warunkach kryzysu w krajach strefy euro oraz ich przewagi decyzyjnej w strukturach unijnych istnieje obawa, że egoizm może zdobyć przewagę nad spójnością, kosztem krajów i regionów słabiej rozwiniętych korzystających z polityki kohezyjnej. Należy także pamiętać, że środki unijne, nawet połączone ze środkami finansowymi państw członkowskich, są za małe, aby mogły one samodzielnie zrealizować ekonomiczne cele rozwoju UE. Główny ciężar nakładów inwestycyjnych na R&D oraz projekty rozwojowe musi ponieść dominujący w gospodarce sektor prywatny, a polityka ekonomiczna państw powinna te procesy jedynie stymulować i wymuszać, np. przez ulgi w podatkach dochodowych z tytułu innowacyjności, przy ogólnym wzroście stóp podatkowych. Dotychczasowe neoliberalne polityki ekonomiczne państw Unii Europejskiej tego nie czyniły, a powinny [Prusek 2011b]. Komisja Europejska stwierdziła, że dystans w poziomach nakładów na działalność badawczo-rozwojową w UE w stosunku do liderów światowych bierze się głównie z niższego poziomu inwestycji sektora prywatnego oraz z mniejszej liczby europejskich dużych firm o światowej konkurencyjności, działających w branży zaawansowanych technologii [Strategia Europa 2020, s. 13].

Realizacja polityki spójności przynosi komparatywne korzyści wszystkim krajom i regionom członkowskim UE i dlatego nie ma dla niej racjonalnej alternatywy ekonomicznej i społecznej. Ocena tych korzyści bazująca na metodologii CBA jednoznacznie wykazuje, że są to korzyści dla krajów rozwiniętych wielokrotnie wyższe niż transfery pomocowe dla krajów objętych unijną polityką spójności [Prusek 2006].

Rozwój regionów rozwijających się dobrze opisuje koncepcja obiektywnych faz rozwojowych regionów [Prusek 2009]. Zgodnie z tą koncepcją rozwój społeczno-gospodarczy regionów przebiega według krzywej logistycznej i ma trzy obiektywne fazy rozwojowe, czyli okresy adekwatne do charakteru i jakości głównych determinant ich rozwoju. Pierwsza faza rozwojowa regionów ma charakter ilościowy i oparta jest na wewnętrznych, ilościowych czynnikach rozwoju o charakterze tradycyjnym, czyli zasobach przyrodniczo-glebowych, bogactwach naturalnych, zasobach nisko wykształconej siły roboczej, nierozwiniętym majątku produkcyjnym i niewielkim kapitale finansowym oraz słabo rozwiniętej infrastrukturze techniczno-ekonomicznej i społecznej. Druga faza rozwojowa regionów ma charakter rozwoju ilościowo-jakościowego, głównie o charakterze endogenicznym, z niewielkim wykorzystaniem egzogenicznych czynników rozwoju. Najwyższa, trzecia faza rozwojowa regionów wiąże się z ich przejściem do gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, której udział w gospodarce regionalnej staje się znaczący oraz rozwinięte są regionalne sieci innowacyjne, jak również region współuczestniczy w międzynarodowych sieciach innowacyjnych i współpracy instytucjonalnej. Przy czym skumulowana skala środków pomocowych z europejskiej polityki spójności oraz krajowej polityki regionalnej w słabszych regionach musi być długotrwała i na tyle wysoka, aby przekroczyła próg krytyczny, umożliwiając im endogeniczny rozwój [Prusek 2010, s. 75-90].

3. Znaczenie europejskiej polityki spójności jako instrumentu wspierania rozwoju regionów rozwijających się

Rozwój regionów opóźnionych pod względem poziomu rozwoju gospodarczego, społecznego, zagospodarowania przestrzennego i stanu ekologicznego oraz zmniejszenie ich dystansu rozwojowego w stosunku do średniego poziomu unijnego stanowi naturalną konsekwencję celu głównego integracji europejskiej, tj. konwergencji europejskich regionów. Stąd też problematyka rozwoju regionów słabiej rozwiniętych jest bardzo ważnym zadaniem i wyzwaniem dla całej Unii Europejskiej, a realizacja tego celu stanowi kryterium oceny sensowności i skuteczności realizacji europejskiej wizji i misji rozwoju.

Unijna polityka spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej wraz z krajowymi politykami regionalnymi sprzyja rozwojowi gospodarczemu regionów nierozwiniętych zarówno przez oddziaływanie bezpośrednie, jak również pośrednie i sy-

nergiczne. Polityka spójności sprzyja także rozwojowi gospodarki opartej na wiedzy poprzez wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego, szkolnictwa wyższego, proinnowacyjnych zmian strukturalnych w gospodarce i innych kierunków działań określonych w Strategii Europa 2020.

Instrumenty polityki spójności generują impulsy rozwojowe w regionach rozwijających się oraz tworzą warunki do rozwoju innowacyjności i funkcjonowania prywatnych sektorów *new economy*. Powstanie i rozwój innowacyjnych przedsiębiorstw, nie tylko prywatnych, lecz także publicznych lub prywatno-publicznych, w regionach opóźnionych w rozwoju jest kluczowym warunkiem ich endogenicznego rozwoju. Ten pluralizm własnościowy podmiotów gospodarczych w Polsce winien być nowym, pokryzysowym sposobem przekształceń strukturalno-innowacyjnych w polskiej gospodarce. Jest to konieczne, gdyż w kolejnych okresach programowania Polska nie będzie już głównym beneficjentem polityki spójności. Samodzielna realizacja celu będzie możliwa jedynie w warunkach odrzucenia neoliberalnego modelu polityki gospodarczej i wzmocnienia możliwości finansowych państwa, a tym samym możliwości realizowania jego konstytucyjnych funkcji [Prusek 2013].

Rozwój innowacyjnych przedsiębiorstw, o pluralistycznej strukturze własnościowej w Polsce, jest kluczowym wyzwaniem dla gospodarki i społeczeństwa. Działając pragmatycznie, a nie doktrynalnie, nie należy wykluczać możliwości tworzenia nowoczesnych przedsiębiorstw w sektorach innowacyjnych przez sektor publiczny, centralny i regionalny, a także kapitał prywatno-publiczny.

4. Wnioski

- Cele i założenia terytorialnego paradygmatu rozwoju w polityce spójności, zmierzające do zintegrowanego rozwoju, są generalnie właściwe, gdyż są kompatybilne z pozostałymi celami europejskiej polityki spójności.
- Neoliberalne i przedkryzysowe interpretacje terytorialnego paradygmatu rozwoju muszą budzić zastrzeżenia merytoryczne, gdyż zwiększają one szanse rozwojowe tylko konkurencyjnych regionów i metropolii, a osłabiają szanse rozwoju regionom nieposiadającym endogenicznych potencjałów rozwojowych, a jednocześnie charakteryzującym się niskim poziomem konkurencyjności. Są one sprzeczne z głównym konwergencyjnym celem europejskiej polityki spójności.
- Moim zdaniem neoliberalnie rozumiany terytorialny paradygmat rozwoju regionalnego jest całkowicie niedostosowany do poziomu rozwoju regionów w krajach UE 12 i krajach południowej Europy. Jeśli będzie realizowany, przesądzi o zwiększeniu luki rozwojowej między starymi a nowymi państwami członkowskimi w Unii Europejskiej, zamiast ich konwergencji. Stworzy to przesłanki do kolejnego kryzysu w UE. W tej sytuacji idea integracji europejskiej zostanie osłabiona lub nawet zagrożona.

- Polskie dokumenty dotyczące polityki regionalnej, stworzone przez opcję neoliberalną, generujące negatywne konsekwencje demograficzne, migracyjne, a także ekonomiczno-społeczne, muszą zostać skorygowane.
- Główny ciężar rozwoju regionalnego spoczywa na endogenicznych uwarunkowaniach i czynnikach rozwojowych. Racjonalne ich wykorzystanie jest możliwe jedynie w socjaldemokratycznym modelu rozwoju.
- Słabiej rozwinięte polskie województwa, w tym zwłaszcza Polski Wschodniej, należy długofalowo wspierać, zarówno przez instrumenty finansowe, jak i pozafinansowe, aż do czasu przekroczenia progu rozwojowego, który umożliwi zainicjowanie endogenicznego ich rozwoju społecznego i gospodarczego.
- Polska i jej regiony muszą przygotowywać się do autonomicznego rozwoju społeczno-gospodarczego w kolejnych okresach unijnego programowania. Będzie to możliwe jedynie w warunkach wzmocnienia możliwości finansowych sektora publicznego, czyli w modelu socjaldemokratycznym.
- Działając pragmatycznie, a nie doktrynalnie, nie należy wykluczać możliwości tworzenia nowoczesnych przedsiębiorstw w sektorach innowacyjnych przez sektor publiczny, centralny i regionalny, a także kapitał prywatno-publiczny.
- Pluralizm własnościowy w sektorach innowacyjnych powinien być nową, pokryzysową polską drogą proinnowacyjnych przekształceń strukturalnych w polskiej gospodarce.

Syntetycznie ujmując, europejska polityka spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej jest jedną z kluczowych polityk unijnych, która musi być kontynuowana w przyszłości, gdyż jest gwarantem trwania i rozwoju tego wielkiego projektu, jakim jest Unia Europejska.

Literatura

- Jewtuchowicz A., 2012, *Terytorium i jego rozwój w warunkach globalizacji*, [w:] A. Jewtuchowicz, K. Starzyk (red.), *Globalizacja i regionalizacja we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Jewtuchowicz A., 2013, *Terytorium i współczesne dylematy jego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kudelko J., Prusek A., Zieliński K., 2011, *Europejska polityka spójności oraz jej efekty w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Malisz B., 1984, *Podstawy gospodarki i polityki przestrzennej*, Ossolineum, Wrocław.
- Prusek A., 2006, *Metodologia analizy społeczno-ekonomicznych kosztów i korzyści integracji europejskiej*, [w:] Z. Mikołajewicz (red.), *Gospodarcze i społeczne skutki akcesji Polski do Unii Europejskiej*, Uniwersytet Opolski, PTE Oddział w Opolu, Opole.
- Prusek A., 2009, *Endogeniczny rozwój regionów opóźnionych w rozwoju w warunkach europejskiej polityki spójności i Strategii Lizbońskiej*, [w:] A. Prusek (red.), *Problemy i efekty polityki spójności w polskich regionach*, UE w Krakowie i WSGiZ w Krakowie, Kraków.
- Prusek A., 2010, *Wspieranie regionów rozwijających się jako ważny instrument europejskiej polityki spójności i przezwyciężania kryzysu ekonomicznego*, [w:] A. Harańczyk, T. Kudłacz (red.), *Wyzwa-*

- nia regionalnego i przestrzennego rozwoju Polski na początku XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Prusek A., 2011a, *Metropolizacja w Polsce – szansa czy utopia?*, [w:] S. Korenik, Z. Przybyła (red.), *Gospodarka przestrzenna XXI wieku – nowe wyzwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Prusek A., 2011b, *Innowacyjność jako główny instrument strategicznego programowania rozwoju w Unii Europejskiej*, [w:] A. Prusek (red.), *Konkurencyjność i innowacyjność polskiej gospodarki*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.
- Prusek A., 2013, *Nowy model polityki ekonomiczno-społecznej jako wyzwanie dla Polski w warunkach neoliberalnego kryzysu*, IX Kongres Ekonomistów Polskich. *Ekonomia dla przyszłości*. PTE, Warszawa.
- Strategia Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, 2010, KOM wersja ostateczna, Bruksela.
- Szlachta J., 2010, *Europejska polityka regionalna po roku 2013 – wyzwania dla Polski*, [w:] J. Stacewicz (red.), *Polityka gospodarcza: wyzwania, dylematy, priorytety*, Prace i Materiały Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH 83, SGH, Warszawa.
- Szlachta J., Zaucha J., 2014, *Wnioski dla polityki rozwoju regionalnego wynikające z polityki spójności Unii Europejskiej*, [w:] K. Gawlikowska-Hueckel, J. Szlachta (red.), *Wrażliwość polskich regionów na wyzwania współczesnej gospodarki. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Zielona Księga w sprawie spójności terytorialnej. 2008. Przekształcenie różnorodności terytorialnej w siłę, Bruksela.